

Vargyas Júlia

Játszi kedvvel

Magyar művészek a párizsi éjszakában

Magyar Nemzeti Galéria,
2022. VIII. 28-ig

A Magyar Nemzeti Galériában szinte már hagyománynak számít, hogy a nagy időszaki kiállítással párhuzamosan, mintegy kísérő jelleggel kamaratárlat nyílik – hol a szűkebb, magyar kontextus bemutatása céljából, hol lazább tematikai kapcsolódással. Idén az a szerencsés csillagzat állt össze, hogy mind a nagy kiállításhoz, mind a kísérő tárlathoz a grafikai osztály adott kurátort és anyagot, így a múzeumban ez alkalommal kiemelt szerepet kaptak az egyébként mostoha sorsra ítélt grafikai művészetek, és még szorosabb együttműködés keretében vált lehetővé az adott téma, az art decónak és korának kibontása. Míg Katona Anikó nagyszabású plakáttárlata a háború után jelentkező iparművészeti és építészeti tendencia magyar vonatkozásainak széles körű, több médiumot érintő bemutatására törekszik,¹ addig a grafikai kabinetben látható kísérője – Földi Eszter koncepciójából kiindulva Csizmadia Krisztina és Drienyovszki Zsófia rendezésében – a korszakot fémjelző életérzésből kíván ízelítőt nyújtani a látogató számára, így Európa legfőbb művészeti központja, Párizs is megelevenedik.²

„Rikácsolva amerikaiasodott Párizs” – így fogalmazott Márai, aki viszolygott az „autószirénás, fényreklámos, csiricsaré prosperitástól”. Az *Egy polgár vallomásai* című írásában barbár sisterségként írta le a 20-as években jelentkező új módit. Elmondása alapján a franciák kelletlenül fogadták a sok idegent, egy tehetséges magyar rajzoló azonban lelkesen üdvözöltek, mivel „benne látták a művészt, aki – először Toulouse-Lautrec óta – megmagyarázta és érzékeltette végre az »Igazi Párizst«.” E név nélkül emlegetett művészen az újpesti születésű Vértés Marcellre ismerünk, kinek egy párizsi éjszakát bemutató, litografált mappája került a kiállítás középpontjába, valamint kölcsönözte a tárlat címét is: *Dancing 1925*.

A kurátorok további két magyar művész alkotásaiból szemezgettek, felismervén, hogy a mulatók és revük világa legalább annyira beletartozik az „igazi Párizsba”, mint a Szajna-parti könyvárusok vagy az Eiffel-torony. Vaszary János ismert színpadi skiccei és revütáncosnőről festett akvarelljei mellett Vadász Miklós ismeretlen ceruzarajzai láthatók, jól kiegészítve az egyébként már feltérképezett művészeti kapcsolatokat Budapest és Párizs tengelyén.³

A kamaratárlat, mérete és lehetőségei ellenére, kompakt egészlet és egységet alkot, a párizsi élet krónikáit átgondolt szempontok szerint ismerteti. Például figyelmet fordít olyan részletekre is, hogy a három művész révén

három papíralapú technikát, azok kifejezőmódbeli lehetőségeit és különbözőségeit is bemutassa, és ily módon is különítse el az elbeszélés egyes fejezeteit. Vértés Marcell tizenkettő (+ egy) színes kórajzot rejtő *Dancing* című albumát hiánytalanul utoljára hatvan évvel ezelőtt láthatta a magyar közönség Budapesten, kiemelt figyelmet pedig 1998-ban, a grafikai technikákat bemutató miskolci kiállítássorozat keretén belül kapott.⁴ A litográfia az 1920-as években újra virágkorát élte Franciaországban, a művész pedig maga is a francia hagyományok szerint készítette el lapjait, azaz a 19. században kialakult „social lithography” tradícióját követte; az annéves folles polgári miliójét egy átmulatott éjszaka kiragadott képeivel jelenítette meg. Ezek a kort magukon viselő, magas színvonalú technikai kivitelezésű alkotások tehát mind a grafikatörténet, mind a kultúr- és társadalomtörténet szempontjából is igen fontos munkák,⁵ ráadásul kiválóan érzékeltetik, mik is voltak azok a friss, művészi impulzusok, melyek a magyar művészeket a mondén Párizsba vonzották.

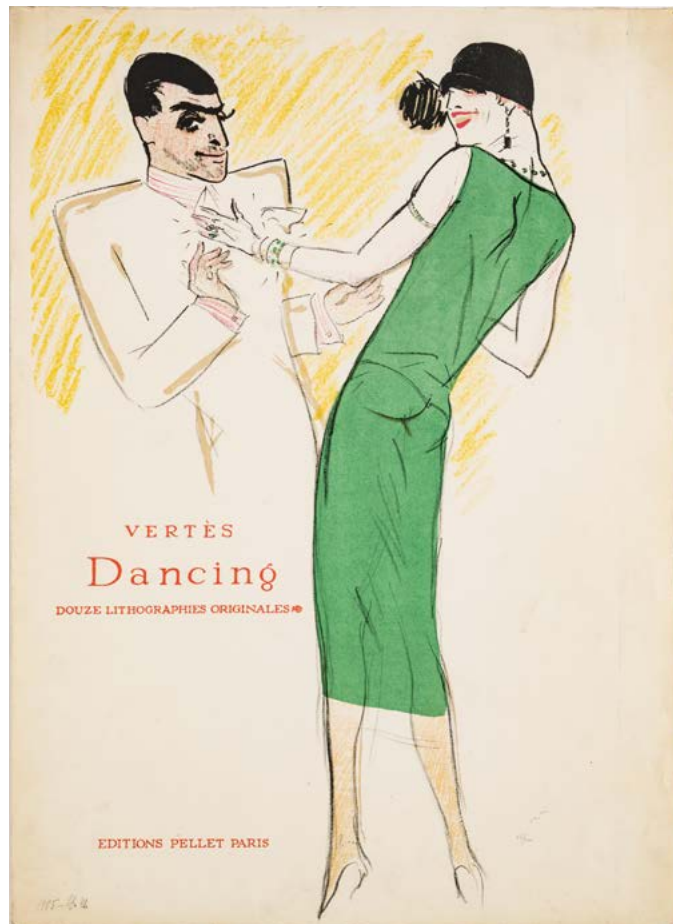
Vaszary János, az újdonságokra élete végéig fogékony művész számára Franciaország mindig fontos inspirációt jelentett; a fényárban úszó francia főváros pezsgését a 20-as évek közepén illékony akvarellekkal is megörökítette, melyek dekoratívizmusukon túl szintén egyfajta

Decca Junior
hordozható gramofon,
1920-as évek
Fotó: Berényi Zsuzsa
↓

VASZARY János: *Fekete hajú táncosnő*, 1926,
akvarell, tus, papír
Fotó: Berényi Zsuzsa

VÉRTES Marcell: *Dancing-album*, 1925 körül,
címlap, színes litográfia, papír, 62,4×45,4 cm
Fotó: Berényi Zsuzsa
HUNGART © 2022

kordokumentumként működnek. Csaknem mi magunk is ott ülünk a Palace vagy a Casino de Paris páholyában, egy másik idősíkból leselkedő voyeurként a pehelykönynyű, ragyogó, olvadó színkavalkádban. A kiállítás nagy meglepetése, Vadász Miklós – Vaszary és Vértés festőiségével ellentétben – „röpke vonással rögzített”, monokróm ceruza-, kréta- és szénrajzokkal szerepel, kéznyoma gomolygó füstfelhőként hat az élénk rózsaszín falon. A „játszi kedvvel” odavetett skiccek, a nagyvárosi hétköznapok pillanatfelvételei még sosem szerepeltek kiállításon; a tragikusan korán elhunyt művész méltatlan módon veszett a feledés homályába annak ellenére, hogy egykor a két világháború közötti grafikusnemzedék legkiválóbbjai között tartották számon. Illusztratori tevékenysége erősen érezhető a műveken, a lokáléletről és a tradicionális francia ünnepekről készített rajzai mintha divatlapok számára készültek volna.

A tárlat, Vértés Marcell szavaival, az „öröm dzsungelét” kívánja megidézni, melyhez a táncórület legfőbb kellékét, a zenét is segítségül hívja. Mintha egy különös szerkezetből szólna a kiállítóteret diszkréten betöltő jazz. A hordozható zsebgamofon valódi kuriózum, vidám emlék a korszak hétköznapjaiból, és érdekes adalék Vadász Miklós életrajzához, mivel az apró gépezetet, a nevével

selő MikiPHONE-t a művész álmodta meg. A kis méretű zenelejátszó ötletét Mistinguett, az ünnepelt sanzónénekesnő inspirálta, slágereit így bárhol, bármikor, akár egy kabátzsebből is előhúzhatták a szórakozni vágyók. A revücsillag az új, merész nőideált testesítette meg, Vaszary János ecsetvonásai laza virtuozitással adják vissza a diva érzéki és kihívó alakját. Híres táncelőadásába, valamint a Vadász Miklós által megörökített Szent Katalin-napi bál jeleneteibe korabeli filmhíradók részletei engednek betekintést. Ezek a mozgóképek közvetlenebb módon vetítik elénk a kozmopolita város dinamikáját, hangulatát, táncstílusait, mely közül a charlestont magunk is eltáncolhatjuk a földre felfestett útmutató segítségével. „Szerettem volna mindent felszippanítani” – írta Vértés a „lángolóan érdekes” párizsi éveiről, és mintha ez a vágy vezérelte volna a kiállítás rendezőit is, akik a nyáron (de nem csak éjfélkor!) egy szemvillanásra az elmúlt korok Párizsába repítenek minket.

1 Katona Anikó (szerk.): *Art Deco Budapest. Plakátok, tárgyak, terek 1925-1938*. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2022.

2 Cszimadia Krisztina, Drienyovszki Zsófia (szerk.): *Dancing 1925. Magyar művészek a párizsi éjszakában*. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2022.

3 Kaszás Gábor, Szeredi Merse Pál (szerk.): *Párizs-Budapest 1890-1960. Képzőművészeti kapcsolatok Párizs és Budapest között*. Virág Judit Galéria, Budapest, 2017.

4 Bajkay Éva (szerk.): *Modern magyar litográfia*. Miskolci Galéria, 1998.

5 F. Dózsa Katalin: Vértés Marcell, a kozmopolita Párizs művésze. A Dancing mappá kultúrtörténeti vonatkozásai. In Földi Eszter, Hessky Orsolya (szerk.): *„Bátran megnyitni a művészettörténet kapuit”*. Tanulmánykötet Bajkay Éva 75. születésnapjára. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2018.